

Remissvar om betänkandet En trygg dricksvattenförsörjning (SOU 2016: 32)

Sammanfattning

Kemikalieinspektionen instämmer generellt sett i flertalet av utredningens bedömningar, i synnerhet rörande

- behov av ökad samordning och ett regionalt perspektiv på dricksvattenförsörjningen,
- att vattenskyddsområden ska inrättas för alla större allmänna vattentäkter,
- att det inrättas ett nationellt Dricksvattenråd med deltagande från Kemikalieinspektionen, samt att rådet får i uppdrag att ta fram en nationell dricksvattenstrategi,
- att ett kunskapscentrum inrättas.

Därutöver har Kemikalieinspektionen följande synpunkter:

- Kemikalieinspektionen saknar en hänvisning till miljökvalitetsmålet Giftfri miljö.
- Kemikalieinspektionen anser att uppdraget om att delta i Dricksvattenrådet bör fastställas genom ett separat beslut istället för att skrivas in i Kemikalieinspektionens instruktion.
- Kemikalieinspektionen anser att Dricksvattenrådet och den av Kemikalieinspektionen föreslagna samordningsgruppen SamTox bör komplettera varandra.
- Kemikalieinspektionen anser att det allmännas intresse av en trygg dricksvattenförsörjning så långt möjligt bör ha företräde när konkurrerande intressen uppstår.
- Kemikalieinspektionen anser att klimatförändringarna kan leda till fler konsekvenser, med avseende på användning av bekämpningsmedel, än de som nämns i utredningen och poängterar behovet av utveckling av nya hållbara metoder för att t.ex. motverka ökande användning av kemiska bekämpningsmedel.
- Kemikalieinspektionen stödjer utredningens förslag om fortsatt utredningsarbete angående vilka risker klimatförändringarna kan leda till för dricksvatten till följd av brister i avloppssystemen och föreslår att det i

en sådan utredning även bör ingå överväganden om utveckling av separerande system för omhändertagande av avlopp.

- Kemikalieinspektionen anser att vid utfasning av den generella tillståndsplikten för växtskyddsmedel bör den nya ordningen innebära minst samma skydd för vattentäkterna som tidigare.
- Kemikalieinspektionen ser behov av kartläggning av verksamheter/källor som kan medföra spridning av kemikalier till miljön. Därtill behövs samordnade provtagningsprogram för att kontrollera om kemikalier med farliga egenskaper, som identifierats vid kartläggning, hamnar i vattentäkterna.

Generellt

Kemikalieinspektionen anser generellt att det är bra förslag som förs fram i utredningen. Nedan följer ett antal mer utvecklade synpunkter.

6.4.2 Anknytande miljö kvalitetsmål

Enligt uppdraget skulle arbetet med utredningen ”ske med utgångspunkt i riksdagens miljö kvalitetsmål”. Kemikalieinspektionen ställer sig frågande till att miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö inte nämns någonstans i utredningen. Giftfri miljö har en stark koppling till dricksvattenförsörjningen. Förebyggande kemikaliekontroll och arbetet för Giftfri miljö spelar en betydande roll för dricksvattenkvaliteten. Ju närmare vi kommer målet om Giftfri miljö, desto bättre är förutsättningarna för god vattenkvalitet.

Betydelsen av Giftfri miljö har blivit särskilt påtaglig under de senaste årens larm om högfluorerade ämnen, PFAS, i dricksvattentäkter. Till exempel är den precisering av Giftfri miljö som handlar om att ”den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen via alla exponeringsvägar inte är skadlig för människor eller den biologiska mångfalden” i hög grad relevant för dricksvattenproduktion.

Som ansvarig för miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö anser Kemikalieinspektionen att en rimlig principiell hållning är att det allmännas intresse av en trygg dricksvattenförsörjning bör så långt möjligt ha företräde när andra intressen konkurrerar med skyddet av dricksvattentäkter (till exempel kostnader för kommuners inrättande av vattenskyddsområde och för markägare vad gäller begränsningar i markanvändning).

11.8 Överväganden och förslag

Kemikalieinspektionen stödjer utredningens förslag om att ett nationellt Dricksvattenråd inrättas och är beredda att delta i detta i enlighet med den omfattning och inriktning som föreslås i utredningen. Vi stödjer även uppdraget till Dricksvattenrådet att ta fram en nationell dricksvattenstrategi. Kemikalieinspektionen anser dock att uppdraget om att delta i Dricksvattenrådet bör fastställas genom ett separat beslut istället för att skrivas in i Kemikalieinspektionens instruktion då vi anser att detaljstyrning bör undvikas i instruktionen.

Kemikalieinspektionen har nyligen skickat en promemoria till Miljö- och energidepartementet om inrättande av en ny samordningsgrupp för kemikaliesäkerhet, kallad SamTox, samt om en förändrad roll för verkets Toxikologiska råd.¹ Kemikalieinspektionen föreslår i promemorian att SamTox ska bestå av myndighetscheferna för Kemikalieinspektionen, Naturvårdsverket, Läkemedelsverket, Folkhälsomyndigheten, Livsmedelsverket och Havs- och vattenmyndigheten. Samordningsgruppen ska bland annat se till att det finns en struktur för snabb och systematisk överföring av information om potentiella kemikaliehot.

Kemikalieinspektionens förslag om en ny roll för Toxikologiska rådet innebär att dess huvudfokus framöver ska vara att samla, värdera och signalera om nya potentiella kemikaliehot. Toxikologiska rådet ska på så sätt ge stöd till SamTox. Ledamöterna i Toxikologiska rådet ska enligt förslaget bidra med vetenskaplig och regulatorisk omvärldsbevakning från sina myndigheter och forskningsområden. Kemikalieinspektionen anser att Dricksvattenrådet och samordningsgruppen SamTox bör komplettera varandra.

Kemikalieinspektionen stödjer också förslaget om att Livsmedelsverket uppdras inrätta ett kunskapscentrum för dricksvattenfrågor, för att ytterligare öka stödet till kommuner och övriga aktörer inom dricksvattenområdet.

5.3.2 Riskerna för förorening ökar, 4:e stycket

Utredningen förutser vissa effekter av en förändrad längre odlingsäsong som en följd av klimatförändringarna. Klimatförändringarnas påverkan på bekämpningsmedelsanvändningen inom jordbruket handlar emellertid inte bara om odlingsäsongens längd, utan även förändringar i vilka grödor som odlas. Ändrade förutsättningar för växtskadegörare kan innebära att behovet av växtskydd ökar. Om inte växtodlingen hinner anpassas med nya metoder, eller växtskyddet inte utvecklar icke-kemiska alternativ, kan klimatförändringarna leda till ett ökat behov (och användning) av kemiska bekämpningsmedel. Även skogsbruket kan påverkas på motsvarande sätt.

Klimatförändringarna kan även leda till ökat behov att förebygga och bekämpa andra organismer. Vid ett fuktigare klimat kan ett effektivare rötskydd behövas. Invasiva arter² kan behöva bekämpas. Förekomsten av vektorburen smitta³ kan öka och vektorer behöva bekämpas. Om inte andra metoder utvecklas kan även dessa områden driva fram en ökad användning av kemiska bekämpningsmedel.

Angående kunskapsförsörjning, forskning och utveckling vill Kemikalieinspektionen poängtera behovet av utveckling av nya hållbara metoder, t.ex. för att motverka ökande användning av kemiska bekämpningsmedel som kan förorena

---

¹ Förslag om att inrätta samordningsgrupp för myndighetschefer så att kemikaliehot kan upptäckas tidigare samt förslag till instruktionsändring avseende Toxikologiska rådets roll. Dnr H16-07331. 2016-10-13

² Främmande arter som skapar problem för naturen och människan.

³ En vektor är ett djur i vilken virus, bakterier eller parasiter kan överleva. Vektorn själv påverkas oftast inte utan är den som förmedlar smittämnet till ett värdjur.

dricksvattentäkter till följd av klimatförändringarna. Det kan handla om icke-kemiska alternativ och förebyggande åtgärder.

5.3.5 Vattenverk och distributionssystem, sid. 57, 3:e stycket (även 12.9)

Utredningen framhåller att ytvattenförekomster inte sällan utgör recipienter för renat avloppsvatten och dagvatten men att Dricksvattenutredningen inte har i uppdrag att närmare studera dessa delar av dricksvattnets kretslopp. Man konstaterar dock att bristfällig rening och risk för bräddningar som följd av klimatförändringar också innebär ökande risker för dricksvattnet.

I de samlade övervägandena konstaterar utredningen att det behövs fortsatta utredningsinsatser kring en rad frågor som anknyter till avloppsproblematik. Kemikalieinspektionen stödjer detta och föreslår att det i en sådan utredning även ingår överväganden om utveckling av separerande system, för omhändertagande av avlopp, som kan minska risken för spridning av miljö- och hälsofarliga ämnen till vattentäkter.

6.6 Vattenskyddsområde för alla större täkter

Kemikalieinspektionen stödjer utredningens förslag att vattenskyddsområden ska inrättas för alla större allmänna vattentäkter.

7.6 Generell tillståndsplikt för växtskyddsmedel (även 7.7.9)

När det gäller utfasningen av den generella tillståndsplikten för växtskyddsmedel vill Kemikalieinspektionen understryka att begränsningar med vattenskyddsföreskrifter som fastställs med stöd av 7 kap 22 § bör innebära minst samma skydd för vattentäkterna som den tidigare tillståndsplikten. I nu gällande vägledningar och allmänna råd på området är till exempel rekommendationen att förbud mot all användning bör föreskrivas i primär skyddszon och att krav på tillstånd bör föreskrivas inom sekundär skyddszon. Denna skyddsambition bör alltså inte sänkas.

8.4.7 Överväganden och förslag

Utredningen föreslår att kunskaperna om råvattnets karaktär som grund för dricksvattenberedning och vattenförvaltning stärks. Kemikalieinspektionen stödjer detta men vill påpeka att när det gäller delgivande av resultat från vattenförvaltningen och miljöövervakningen är de hälso- och miljöskadliga ämnen som mäts i dessa program ofta kända problematiska och i många fall redan begränsade ämnen. Det finns många kemiska ämnen i omlopp där kunskapen om användningsområden, spridningsvägar och/eller hälso- och miljöeffekter är bristfällig.

Riktvärden/miljö kvalitetsnormer har satts för ett mindre antal kända problematiska ämnen. Kemikalieinspektionen vill därför betona vikten av att detektion av eller överskridande av riktvärden/miljö kvalitetsnormer för enskilda ämnen inte enbart leder till åtgärder för det specifika ämnet utan det bör övervägas om överskridandena beror på systematiska problem.

Kemikalieinspektionen ser behov av ökad samordning av kunskapsöverföring och provtagning av föroreningar i råvatten. Det finns idag en brist på kunskap om vad olika verksamheter medför för spridning av kemikalier i miljön och de risker som

sådan verksamhet kan leda till med avseende på kvaliteten på dricksvatten. Ett tydligt exempel är spridningen av PFAS vid upprepad användning av brandskum. Om kemiska ämnen mäts i kontrollprogram är det ofta välkända miljögifter. Det kan behövas en mer omfattande kartläggning av verksamheter/källor som kan medföra spridning av kemikalier till miljön. Hänsyn behöver tas till nya (användningar av) kemikalier med farliga egenskaper. Därtill behövs samordnade provtagningsprogram för att kontrollera om kemikalier med farliga egenskaper, som identifierats vid kartläggning, hamnar i vattentäkterna.

I detta ärende har generaldirektör Nina Cromnier beslutat. Helena Parkman har varit föredragande. I den slutliga handläggningen har också Helena Bergström, Bert-Ove Lund, Peter Bergkvist, Erik Gravenfors, Stefan Gabring, Jan Hammar och jurist Johan Forsberg deltagit.

På Kemikalieinspektionens vägnar

Nina Cromnier

Helena Parkman